

Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden

Abstract

Het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden werd in 1816 opgericht door Koning Willem I. De collectie bestond uit allerlei voorwerpen, onder andere uit door Nederland gekoloniseerde gebieden. In 1883 sloot het KKZ haar deuren, waarna de collectie werd verspreid over onder andere het Rijksmuseum in Amsterdam en het tegenwoordige Wereldmuseum Leiden.

Geschiedenis van de collectie

Het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden was een museum in Den Haag, dat in 1816 werd opgericht door [Koning Willem I](#). Het museum had de vorm van een rariteitenkabinet en de collectie bestond uit allerlei voorwerpen met betrekking tot de Nederlandse geschiedenis, maar ook objecten uit de koloniën waaronder Aziatische kunstnijverheid, etnografica en naturalia.

Aan de basis stonden de collecties Chinese en Japanse voorwerpen die bijeengebracht waren door [Jean Theodore Royer](#), een predikant en jurist met een fascinatie voor de Chinees taal en literatuur die een omvangrijke collectie prenten en schilderijen en documenten vergaarde, [Jan Cock Blomhoff](#), onder andere pakhuismeester van de Nederlandse factorij op het Japanse schiereiland [Dejima](#), en [Johan van Overmeer Fisscher](#), die ook werkzaam was op Dejima. [Koning Willem I](#) voegde hier de stadhoudelijke verzamelingen aan toe. Het museum ontving tijdens zijn bestaan diverse schenkingen en deed verschillende aankopen. Op den duur bevatte de verzameling aanzienlijke collecties Japanse en Chinese voorwerpen en vele objecten uit Zuidoost Azië, de West-Afrikaanse Goudkust, maar ook Noord-Amerika en Oceanië. Hieronder bevonden zich ook diplomatieke geschenken uit de stadhoudelijke verzamelingen.

In 1883 werd het museum opgeheven en de collectie verdeeld over verschillende rijksmusea. Het leeuwendeel ging naar het [Rijks Ethnographisch Museum](#) (het huidige Wereldmuseum Leiden), waar de objecten afkomstig uit het KKZ zijn te herkennen aan het kenmerk RV-360-. Een ander gedeelte werd afgestaan aan het [Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst](#), wat later is opgegaan in het [Rijksmuseum Amsterdam](#). Kleine aantallen voorwerpen werden overgedragen aan het [Rijksmuseum voor Oudheden](#), het [Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Stenen](#), het [Rijksmuseum van Natuurlijke Historie](#), het [Rijksmuseum voor Geologie en Mineralogie](#) en het [Rijks Herbarium](#).

Herkomstonderzoek

De oorspronkelijke administratie van de collectie, opgesteld door de eerste directeur [Reinier van de Kastele](#) verdween nadat zijn zoon [Abraham van de Kastele](#) hem opvolgde in 1840. Ook verdwenen en vergingen er vele voorwerpen in die tijd. De derde en laatste directeur [David van der Kellen](#), die in 1876 aantrad, moest orde op zaken stellen. Zoals te lezen is in het boek van Rudolf Effert (zie: [Volkenkundig Verzamelen](#), p. 213-216) stelde Van der Kellen in de periode 1876-1879 een nieuwe objectinventaris op, waarbij hij overgebleven documentatie aan objecten in de omvangrijke collectie trachtte te koppelen. Hij slaagde er grotendeels in maar hierbij zijn ook fouten gemaakt.

Het archief van het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden wordt bewaard in het [Noord-](#)

[Hollands Archief](#) als onderdeel van het Rijksmuseum-archief. Hierin bevindt zich onder andere correspondentie over schenkingen en aankopen. In de bijlagen bevinden zich nadere toegangen met handige overzichten van deze correspondentie. Houd er rekening mee dat de correspondentie van het KKZ ook betrekking heeft op voorwerpen die werden aangeboden, maar uiteindelijk niet werden aangeschaft.

Ook zijn er archiefstukken bij het [Nationaal Archief](#), geschreven door ambtenaren van het Ministerie van Binnenlandse Zaken die relevant zijn voor onderzoek naar het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden, zie [Bronnen](#). Deze hebben betrekking op verwervingen, maar ook op de opheffing van het KKZ en de verdeling van de collectie over de diverse musea. In het brievenarchief van Ministerie van Binnenlandse Zaken zijn verbalen en brieven te vinden over aangeboden schenkingen en verkopen. Deze zijn te traceren via de indices op de verbalen.

Related Aids

- [Ambtenaren in gekoloniseerde gebieden](#)
- [Leger- en marinepersoneel in gekoloniseerde gebieden](#)
- [De handel in objecten uit een koloniale context](#)
- [Groote Koninklijke Bazar](#)
- [Wereldmuseum Leiden](#)
- [Ethnografisch Museum Artis](#)
- [Wereldmuseum Amsterdam](#)
- [Rijksmuseum Amsterdam](#)
- [Rijksmuseum van Oudheden](#)

Primary sources

Archief:

Noord-Hollands Archief 476 Rijksmuseum en rechtsvoorgangers - toegang 5 Archief van het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden, (17e eeuw) 1815-1883 Betreft de inventaris van het archief van het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden binnen het archief van het Rijksmuseum en rechtsvoorgangers.

<https://hdl.handle.net/21.12102/2422AD00C789442FAE99779C81E66552>

Archief:

Nationaal Archief 2.04.13 Inventaris van het archief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken: Afdeling Kunsten en Wetenschappen, 1875-1918 - toegang 2.2.4.1.2.06 Den Haag: Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden 1875-1887 Archieftoegang binnen het archief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken met daarin de archiefstukken uit de jaren 1875-1887 met betrekking tot het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden.

<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.04.13/invnr/%402.%22~2.2~2.2.4~2.2.4.1~2.2.4.1.2~2.2.4.1.2.06>

Archief:

Nationaal Archief 2.04.01 Inventaris van het archief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1813-1848 (1864) - toegang P Ministerie van Binnenlandse

Zaken, 5e Afdeling Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 1815 - 1848 Betreft indices van de afdeling Kunsten en Wetenschappen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken tussen 1824 en 1848. Via een index kan correspondentie over aanwinsten worden achterhaald. De indices zijn online toegankelijk.

<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.04.01/invnr/%40P~4925-4954>

Archief:

Nationaal Archief 2.04.01 Inventaris van het archief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1813-1848 (1864) - inventarisnummer 4030 Dit betreft uitgaande brieven van de secretaris van de koning, onder andere over schenkingen. Uit de periode 1815-1818, online toegankelijk.

https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.04.01/invnr/4030/file/NL-HaNA_2.04.01_4030_0001

Archiefstuk:

Noord-Hollands Archief 476 Rijksmuseum en rechtsvoorgangers te Amsterdam - inventarisnummer 11.1 Toegang uit het archief van het Rijksmuseum met daarin allerhande documenten die betrekking hebben op verwerving, uitleen en restauratie van objecten.

<https://hdl.handle.net/21.12102/87E110A9A147458AB8E59021D9186701>

Archiefstuk:

Noord-Hollands Archief 476 Rijksmuseum en rechtsvoorgangers te Amsterdam - inventarisnummer 874-875 Bevat conceptversies van de inventarissen van de collecties van Royer, Cock Blomhoff en Van Overmeer Fisscher. Online toegankelijk.

<https://hdl.handle.net/21.12102/21D672ACA1794CFC9DAABE5F116BC5BC>

Archiefstuk:

Noord-Hollands Archief 476 Rijksmuseum en rechtsvoorgangers te Amsterdam - inventarisnummer 1076 Stukken betreffende de afwikkeling van de verdeling van kunstvoorwerpen uit het voormalig Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden tussen het Rijks Ethnographisch Museum te Leiden en het Nederlandsch Museum van Geschiedenis en Kunst, 1885-1888

<https://hdl.handle.net/21.12102/2472CF6620004E9E878802D9406CE688>

Secondary sources

Boek:

Effert, Rudolf. Volkenkundig verzamelen: het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden en het Rijks Ethnografisch Museum : 1816-1883. Proefschrift Universiteit Leiden, 2003. Dissertatie van Rudolf Effert uit 2003 over de geschiedenis van het KKZ en het Rijks Etnografisch Museum.

<https://search.worldcat.org/title/163275947?oclcNum=163275947>,
[WorldCat 163275947](#)

Catalogus:

Kastele, Reinier Pieter van de. Handleiding tot de bezichtiging van het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden op Mauritshuis, in 's-Gravenhage. 's Gravenhage, 1823. Handleiding tot de bezichtiging van het KKZ uit 1823 van de hand van de toenmalige directeur Reinier Pieter van de Kastele.

<https://play.google.com/books/reader?id=-p1RAAAcAAJ>, [WorldCat 63800039](#)

Catalogus:

Kastele, Abraham Anne van de. Korte handleiding ter bezichtiging der verzameling van zeldzaamheden in het Koninklijk Kabinet op het Mauritshuis in 's Gravenhage. 's Gravenhage: A.H. Bakhuizen, 1860. Handleiding tot de bezichtiging van het KKZ uit 1860 van de hand van de toenmalige directeur Abraham Anne van de Kastele.

<http://archive.org/details/kortehandleiding00kast>, [WorldCat 899016583](#)

Hoofdstuk in boek:

*Shatanawi, Mirjam. "Museum Narratives of Islam Between Art, Archaeology and Ethnology: A Structural Injustice Approach." In *Islam and Heritage in Europe: Pasts, Presents and Future Possibilities*, edited by Katarzyna Puzon, Sharon Macdonald, and Mirjam Shatanawi, 163–82. London; New York: Routledge, 2021. * *Boekhoofdstuk dat de verdeling van de objecten van het KKZ in 1883 behandelt.*

<https://doi.org/10.4324/9781003044789>, [WorldCat 1201682297](#), [ISBN 9780367491499](#)

Publicatie:

Mooren, Jona, Klaas Stutje, en Frank van Vree. Sporen: onderzoek naar herkomstgeschiedenis en betekenisgeving van culturele projecten en collecties verworven in koloniale situaties. Amsterdam: NIOD, 2022. Binnen het Pilot Project Provenance Research on Objects of the Colonial Era (PPROCE) is een tiental KKZ objecten uit Wereldmuseum Leiden onderzocht. De uitgebreide herkomstverslagen staan online en bevatten veel nuttige inzichten.

[https://d3mb4k8bvt6xe4.cloudfront.net/2023-03/
ME Lijst%20herkomstverslagenwebsite 01.pdf](https://d3mb4k8bvt6xe4.cloudfront.net/2023-03/ME%20herkomstverslagenwebsite%2001.pdf)

Catalogus:

Rinnooy Kan, Justine, en Sheila Reda, red. Het verdwenen museum: Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden in het Mauritshuis. Zwolle, Den Haag: Waanders uitgevers; Mauritshuis, 2024. Catalogus van de tentoonstelling over het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden in het Mauritshuis in 2024.

<https://search.worldcat.org/title/1463743743?oclcNum=1463743743>,

Relevant Data

TO BE FILLED

first edited by Wiebe Reints as original_author on 2024-03-13

last edited by Wiebe Reints as original_author on 2025-12-23